

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

RIVM 2023

Stand van de **uitvoering**

Aanleiding

In de kabinetsreactie op het rapport *Werk aan Uitvoering* is de toezegging gedaan om jaarlijks een Stand van de Uitvoering op te stellen. Dit is één van de maatregelen van het Kabinet om de dienstverlening aan de burger te verbeteren. Door verschillende ministeries en concernorganisaties wordt hier concreet invulling aan gegeven. Dit met als doel de aandacht voor de uitvoering structureel te versterken en de voortgang op de verschillende onderdelen van de uitvoering te kunnen volgen. Met deze bijdrage brengt het RIVM voor de eerste keer een Stand van de Uitvoering uit.

Missie en strategie RIVM

Het RIVM zet zich in voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Die missie staat ook centraal in onze strategie RIVM2025, waarin we voor de periode 2020-2025 onze doelen hebben bepaald. In ons werk op het gebied van gezondheid en milieu adviseren we de rijksoverheid, andere overheden, professionals en burgers. We voeren preventieprogramma's uit; we monitoren gezondheid, ziekten en de kwaliteit van de leefomgeving en het milieu; we dragen bij aan het voorkomen, bestrijden en beheersen van incidenten en crises en doen daartoe wetenschappelijk onderzoek; en we verzamelen, duiden en delen de beschikbare wetenschappelijke kennis. Daarnaast heeft het RIVM een Strategisch Programma voor eigen onderzoek, innovatie en kennisontwikkeling. Hiermee kijken we vooruit naar onderwerpen die in de toekomst invloed kunnen hebben op onze volksgezondheid en leefomgeving. Dit is een wettelijke taak en is dan ook opgenomen in de strategische prioriteit om als organisatie voorbereid te zijn op de vragen van nu en morgen. Het RIVM heeft een solide kennisbasis nodig om de onderzoeksmethoden te versterken en te ontwikkelen, de issues van morgen

te signaleren middels eigen programmering en de samenwerking met andere kennisinstellingen te versterken. Eigen programmering is belangrijk om de onafhankelijke positie van het RIVM te waarborgen. De betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van het RIVM als adviseur van VWS en andere departementen is van essentieel belang, zeker gezien het feit dat maatschappelijke vraagstukken waarover geadviseerd wordt steeds breder uitwerken in de samenleving. Op een aantal gebieden dreigt de kwaliteit kritiek te worden zonder investering in de kennisbasis. Het RIVM is met departementen in gesprek om deze kennisbasis de komende jaren weer op niveau te brengen. Inmiddels is een eerste stap gezet en kunnen we vanaf 2023 de Europese samenwerking op dit vlak op acceptabel niveau brengen. Deze gesprekken worden gevoerd in de driehoek eigenaar, opdrachtgevers en opdrachtnemer conform het resultaatgericht sturingsmodel waar het RIVM te maken heeft met meerdere opdrachtgevers. Uit recent onderzoek van het Ministerie van Financiën naar meervoudig opdrachtgeverschap is de samenwerking van het RIVM in de driehoek als best practise benoemd.

Strategie RIVM 2025

RIVM vaker onderwerp in publiek debat

Hoewel het RIVM haar taak al meer dan honderd jaar uitvoert, is wat we doen nu relevanter dan ooit. Corona, PFAS en stikstof, de uitstoot van Tata Steel, het conflict in Oekraïne, het Nationaal Preventieakkoord; het RIVM is er om met deskundig advies een bijdrage te leveren aan het noodzakelijke beleid en debat om daarmee publieke waarde voor de burger te creëren. We werken daarin ook samen met de burger in onderzoeken zoals de uitstoot in de regio IJmond, de luchtkwaliteit gemeente Venray en leefomgeving voor ouderen. Het werken aan een ‘open’ RIVM speelt daarin een belangrijke rol. We maken onze wetenschap beschikbaar volgens de uitgangspunten van Open Science. We maken dit concreet door te werken aan open publicaties. Er is contact met onder andere universiteiten om van elkaars ‘best practises’ te leren. En er vindt uitwisseling van lectoren en hoogleraren plaats waardoor gebruik wordt gemaakt van elkaars kennis.

De rol van het RIVM in onder andere het bestrijden van Corona maar ook in het stikstofdossier heeft ervoor gezorgd dat de organisatie vaker onderwerp is in het publieke debat. De maatschappelijke druk en ophef heeft impact op de omstandigheden waar RIVM-onderzoekers vaak in moeten werken. Naast de lof voor het harde werk in crisistijd en de hoge wetenschappelijke kwaliteit werden onze onderzoeken en onderzoeksresultaten soms in twijfel getrokken, wat soms gepaard ging met bedreigingen. Er was vanuit de organisatie dan ook steeds aandacht voor het welzijn en de onafhankelijkheid van RIVM’ers. Dat was nodig, want de protesten bij onze campus, de bedreigingen en het publiekelijk twijfel zaaien over onze onderzoeken vroegen veel van hen. Om de verspreiding van desinformatie tegen te gaan communiceerden we proactief via onze eigen website en socialmediakanalen. Ter illustratie; in 2021 plaatsten we ruim drieduizend berichten over COVID-19 en gaven we vijftienduizend reacties op social media.

1. Begrijpelijke communicatie naar de burger

Publiekscommunicatie

Als RIVM werken we aan kennisintensieve onderwerpen die iedereen raken. Of het nu gaat om vaccineren, smogadvies of kruidenpreparaten: we zijn dagelijks bezig met wetenschapscommunicatie met een brede scope. Die kennis delen we met overheden, professionals en burgers. Voor die laatste groep beheert het RIVM diverse kanalen, waarbij www.rivm.nl, de social media kanalen en het RIVM Infopunt de belangrijkste ingangen zijn. De veelheid aan contactpunten leidt er soms toe dat informatie niet via ieder kanaal op dezelfde manier of op hetzelfde moment gecommuniceerd wordt. Dat is verwarrend voor de burger. De kanalenstrategie om als RIVM – naast actueel, betrouwbaar en toegankelijk – ook eenduidig en communiceren is momenteel in ontwikkeling.

Onze rollen en verantwoordelijkheden moeten **kraakhelder** zijn voor de burger. Dit vraagt continue aandacht.

Oog voor context en duiding

Helder communiceren over wetenschappelijk onderzoek kan een lastige opgave zijn. We vinden het daarom belangrijk om niet alleen onze informatie en adviezen te geven, maar om ook uit te leggen hoe deze tot stand komen (bijv. door uitleg over modellering) en wat de waarde van onze informatie is. Het is wenselijk dat we daar in de toekomst ook voldoende ruimte en tijd voor krijgen. Alleen daarmee kunnen we een betrouwbare adviseur zijn en blijven. Dat wordt in tijden van desinformatie alleen maar belangrijker. Corona is in dit opzicht een wake-up call én een uniek leermoment.

Middenin de maatschappij

Burgers ontvangen op verschillende manieren en via diverse wegen communicatie van het RIVM. Uitnodigingen voor bevolkingsonderzoeken naar kanker of vaccinatieprogramma's bijvoorbeeld, maar ook verzoeken om deel te nemen aan vragenlijsten, enquêtes en interviews. We willen het gemak van de burger vergroten en optimaal inspelen op de wensen en behoeften van de burger. Waarbij we zorgen dat ieder contactmoment tussen burger en RIVM optimaal verloopt. Hiervoor is het nodig dat onze rollen en verantwoordelijkheden – en die van andere stakeholders – kraakhelder zijn voor de burger. Dit vraagt continue aandacht.

Mijn RIVM en PGO

RIVM heeft tijdens de COVID-19 pandemie een beveiligde 'mijn RIVM'-omgeving ontwikkeld waar burgers hun persoonlijke vaccinatie gegevens (nu alleen COVID-19 vaccinaties) kunnen inzien. VWS wil dat RIVM die gegevens en gegevens van andere vaccinatie- en preventieprogramma's ook gaat ontsluiten naar de Persoonlijke Gezondheidsomgeving. Voor ondersteunende diensten behorend bij een product als MijnRIVM werkt het RIVM aan kaders die afgestemd zijn op huidige en aanstaande wetgeving binnen het landschap van informatievoorziening die passen in de rol van verstrekker van (zorg)gegevens.

Het vooraf bepalen van een visie (toepassing en kaders) op het leveren van persoonsgebonden data aan burgers voorkomt dat de implementatie ervan vastloopt op onduidelijkheden over het wat en hoe.

2. Toekomstbestendige uitvoering van beleid

Het RIVM werkt aan belangrijke maatschappelijke opgaven en heeft op een aantal terreinen een rol in de uitvoering van beleid, zoals het geval is bij de vaccinatieprogramma's, de pre- en neonatale screenings en de bevolkingsonderzoeken naar kanker. Het aandeel in het uitvoeren van beleid is momenteel groeiende binnen het RIVM. De maatschappelijke betrokkenheid bij – en het draagvlak voor – deze programma's is gelukkig groot. Burgers, professionals en de politiek verwachten kwalitatief hoogstaande, toegankelijke én betaalbare programma's waarvan enerzijds de continuïteit geborgd is en anderzijds vernieuwingen zorgvuldig én snel doorgevoerd worden. Het was altijd al een uitdaging om aan deze verwachtingen te voldoen. Daar komt bij dat de context waarbinnen we ons werk doen steeds complexer wordt en dit beperkt de wendbaarheid, flexibiliteit en de mogelijkheden om vlot te innoveren. Denk hierbij aan nieuwe wettelijke eisen en voorschriften op het gebied van privacywetgeving en het ontbreken van wettelijke grondslagen voor noodzakelijke gegevensverwerking, de complexiteit van de informatiehuishouding en gegevensuitwisseling, met name in de zorg. Het is belangrijk dat het RIVM toegang houdt of krijgt tot data die noodzakelijk is voor het uitvoeren van de taken. Grote vernieuwingen in goedlopende programma's vereisen een zorgvuldige voorbereiding, bijvoorbeeld door middel van een uitvoeringstoets. In de praktijk is de druk soms hoog om snelheid te maken en kost het moeite om de tijd te krijgen om dit zorgvuldig te doen. Het is van belang dat de randvoorwaarden (financiën, wetgeving, etc.) ingevuld worden om de gezamenlijke ambitie te realiseren. Begrip vanuit de politiek, beroeps- en belangengroepen en de burger hiervoor is belangrijk om consequenties vooraf goed in kaart te brengen.

LFI, Covid-19 vaccinatieprogramma en Pandemische Paraatheid

De Covidcrisis heeft nieuwe inzichten gegeven in de aanpak van de infectieziektebestrijding. Zo heeft het Kabinet besloten om het beleidsprogramma pandemische paraatheid uit te werken om Nederland beter voor te bereiden op een nieuwe pandemie.

Dit besluit heeft grote impact op het RIVM. Het is daarin zoeken naar een balans tussen snelheid zonder afbreuk te doen aan het goed organiseren van de taken. Tijdens de pandemie heeft het RIVM tijdelijke medewerkers aangetrokken die veel kennis en ervaring hebben opgebouwd. Om deze waardevolle capaciteit te kunnen behouden voor de nieuwe taken in tijden van krapte op de arbeidsmarkt, worden daarbij structurele verplichtingen aangegaan terwijl hier nog niet altijd structurele middelen voor zijn vrijgemaakt. Het RIVM neemt hier een risico om het tempo hoog te houden en tegelijkertijd de juiste kwaliteit te kunnen leveren.

Onderdeel van het programma pandemische paraatheid is het besluit om een Landelijke Functionele Infectieziektebestrijding in te richten en dit onder te brengen bij het RIVM. Dit is een nieuwe crisisorganisatie voor de bestrijding van grootschalige uitbraken van A-infectieziekten in Nederland. Deze organisatie krijgt twee taken. Ten eerste zal de LFI bij een nieuwe pandemie, samen met de GGD'en, zorgen voor snelle opschaling van de medisch-operationele processen, die nodig zijn voor de bestrijding. Ten tweede voert de LFI de centrale regie op de voorbereiding van de infectieziektebestrijdingsketen op een pandemie. Het RIVM werkt intensief samen met de GGD'en en andere organisaties in de infectieziektebestrijding, en met het ministerie van VWS. Om dit goed in te richten werkt het RIVM de komende periode aan een goede aansluiting tussen onderzoek en medische advisering en taken op het vlak van regie en uitvoering.

Daarnaast zijn de maatregelen in de bestrijding van Covid-19 vervallen en moet het Covid-19 vaccinatieprogramma een plaats krijgen in de reguliere werkprocessen. Ook worden de preventieprogramma's pre- en neonatale screenings en de bevolkingsonderzoeken naar kanker, heringericht zodat het 'wat' en het 'hoe' goed op elkaar aansluit. Het RIVM past zich hiermee aan op ontwikkelingen die spelen om haar (wettelijke) taken ten behoeve van alle Nederlanders te kunnen blijven vervullen.

3. Wetgeving voor een transparante overheid

De maatschappelijke en politieke druk voor het publiek verantwoorden van het onderzoek en de adviezen van het RIVM, neemt toe. Voorbeelden van dossiers met politieke en publieke aandacht zijn, naast Corona, stikstof en PFAS. Denk ook aan belanghebbende marktpartijen of het publiek bij onderzoek naar bijvoorbeeld medische implantaten of schadelijke stoffen in voedingsmiddelen. Het komt voor dat onderzoeksopzet of -data worden opgevraagd via de Wet Open Overheid (Woo). Maar ook de traditionele informatieverzoeken of het ter verantwoording roepen door media, politiek of publiek vergen een vergelijkbare inspanning van de organisatie. Het gaat om het tijdig, accuraat en adequaat ontsluiten van de gevraagde informatie en de analyse daarvan voordat de informatie wordt vrijgegeven.

Er is een trend van toenemende informatieverzoeken en het aantal Woo verzoeken sinds 2019. Het RIVM staat nu eenmaal middenin de belangstelling. Het is aannemelijk dat het aantal informatie- en Woo-verzoeken, alsmede de druk op de tijdige uitvoering ervan, zal toenemen. Ten slotte is de uitvoeringstermijn van behandeling van een Woo verzoek ingekort, waardoor de uitvoering verder onder druk komt te staan.

Alhoewel de Woo-verzoeken op het ministerie van VWS worden afgedaan, worden alle stukken waarop het verzoek betrekking heeft door VWS aan het RIVM voorgelegd in een zienswijzeprocedure. Het vergt veel van het RIVM om een goede zienswijze ten aanzien van openbaarmaking van stukken te geven. Het RIVM vindt het als kennisinstituut met veel specialistische onderwerpen van belang een eigenstandig oordeel te vellen over de inhoud van de openbaar te maken informatie. Naast juridische- gaat het ook om uiteenlopende vakinhoudelijke afwegingen, die kennis vergen van onderzoeksmethoden, van onderzoeksprocessen en afhankelijkheden, van de inhoud van het onderwerp en de voorgeschiedenis. Ook kunnen de specialisten van VWS niet bij de diverse informatiedragers en -systemen van het RIVM.

Informed consent

Ouders en jongeren moeten adequaat geïnformeerd zijn voordat zij toestemming geven voor een behandeling zoals vaccinaties. Dit is vastgelegd in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomsten waar is opgenomen dat de hulpverlener de plicht heeft om informatie te verstrekken. Deze op informatie gebaseerde toestemming wordt 'informed consent' genoemd. Bij het geven van informatie over het Rijksvaccinatie Programma (RVP) wordt ook aandacht besteed aan de gegevensuitwisseling tussen de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) en het RIVM onder andere voor de centrale registratie van de vaccinatiegegevens. De invoering van het informed consent draagt bij aan goede informatieverstrekking en past binnen het zijn van een transparante overheid maar leidt ook tot complexiteit:

- Er is een hogere administratieve werklast voor het RIVM en de JGZ. Voor het RIVM betekent dit dat we continu met de JGZ in gesprek zijn om ervoor te zorgen dat er aandacht voor het correct registreren van de informed consent blijft. Wanneer namelijk vergeten wordt om dit te registreren is er automatisch geen consent. Dit leidt vervolgens tot onjuiste brieven aan burgers en het niet meer kunnen opstellen van vaccinatiebewijzen.
- Geen consent betekent dat de vaccinatiegegevens anoniem bij het RIVM binnen komen, waardoor het RIVM geen totaal overzicht meer heeft van de vaccinatiestatus van een kind.
- Minder gegevens betekent dat het lastiger is de vaccinatiegraad te bepalen.
- Doordat het RIVM niet meer van alle kinderen in beeld heeft wat de vaccinatiestatus is, worden er niet terechte oproepen en rappels naar ouders en kinderen gestuurd. Dit levert verwarring en irritatie op bij ouders.
- Een onvolledige vaccinatiestatus van een kind in het systeem van het RIVM heeft tot gevolg dat de inhoudelijke advisering per kind bemoeilijkt wordt.
- Een onvolledige vaccinatiestatus levert ook onvolledige vaccinatiebewijzen op. Ook dit leidt tot onbegrip bij de burger.

Uit de dagelijkse contacten die het RIVM heeft met burgers en uitvoerende organisaties zoals de Jeugdgezondheidszorg blijkt dat het voor de burger niet altijd duidelijk is dat het RIVM en de Jeugdgezondheidszorg twee aparte identiteiten zijn. Bij vragen is het voor de burger nu soms onduidelijk waar zij terecht kunnen. Betere samenwerking tussen jeugdgezondheidszorg en het RIVM wie de vragen beantwoordt kan dit probleem oplossen. Wanneer de informed consent plaatsvindt op basis van een 'opt out' kan er een automatische uitwisseling van gegevens tussen de JGZ en het RIVM plaatsvinden. Dit is een methode in principe toestemming geven maar de mogelijkheid hebben hier vanaf te zien. Bovenstaande problemen worden dan geminimaliseerd.

Daarnaast kan het RIVM nog stappen zetten in het redeneren vanuit de burger bij het opstellen van onze correspondentie. Het RIVM is goed in het uitnodigen, het registreren als hier toestemming voor is, en het geven van antwoorden op vragen van de burger over hun vaccinatiestatus. Deze meerwaarde mag niet overschaduwd worden door onduidelijkheden in het proces waardoor er een negatief beeld ontstaat bij de burger.

4. Afsluitend

De afgelopen jaren is het RIVM meer en meer in de schijnwerpers komen te staan. Dit heeft veel van de organisatie gevraagd, en dat doet het nog steeds. Ondanks alles is het gelukt om te doen wat er van ons gevraagd werd en de maatschappelijke rol te vervullen in grote vraagstukken. Dit naast het belangrijke reguliere werk wat gedaan wordt. Het vraagt voortdurende inspanning om dit te doen vanuit onze kernwaarden: deskundig, betrouwbaar en onafhankelijk. Zo willen we een leven lang een positief verschil maken voor alle Nederlanders.

Ondanks alles is het gelukt om te doen wat er van ons gevraagd werd en de **maatschappelijke rol** te vervullen in grote vraagstukken.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

mei 2023

De zorg voor morgen
begint vandaag